

Jure Spruk
**LASTNINA IN
SUVERENOST V
PRAVNO-POLITIČNI
MISLI JEANA
BODINA**

39-54

ŽUPANJE NJIVE 2A
SI-1242 STAHOVICA
E-NASLOV: SPRUKJURE@GMAIL.COM

::POVZETEK

AVTOR V ČLANKU ANALIZIRA pravno-politično misel utemeljitelja absolutistične teorije države iz 16. stoletja Jeana Bodina. Posebej se osredotoči na ideji lastnine in suverenosti, s katerima je Bodin osnoval legalnost in legitimnost francoske fevdalne monarhije v prelomnem obdobju, ki je bilo zaznamovano s spremenjenim produkcijskim načinom materialnega in družbenega življenja. Vzpon kapitalistične forme produkcijskega načina je kot osrednjo menjalno sredstvo ustoličil denar, s čimer se je na renti utemeljen fevdalni produkcijski način pričel umikati tržni ekonomiki, kar je povzročilo zaton družbene moči plemstva, s tem pa je nastalo zavezništvo med krono in meščanstvom, ki je želelo povezati srednjeveške parcialnosti in preprečiti fevdalne konflikte. Bodinovo koncipiranje lastnine in suverenosti prikazuje oris tega zavezništva, ki je opravilo zgodovinsko vlogo pri (1) postavitvi centralizirane ter notranje in zunanje suverene državne oblasti, (2) konstruiranju državnega teritorija kot enovitega trga ter (3) utemeljevanju naravne pravice človeka do zasebne lastnine.

Ključni pojmi: Jean Bodin, suverenost, lastnina, absolutizem, meščanstvo.

ABSTRACT

*PROPERTY AND SOVEREIGNTY IN THE LEGAL-POLITICAL
THOUGHT OF JEAN BODIN*

In the paper the author analyzes the legal-political thought of the founder of absolutistic theory of the state from the 16th century Jean Bodin. The author is specifically focused on the ideas of property and sovereignty, with which Bodin founded legality and legitimacy of the French monarchy in a turning point era, which was characterized by a changed way of production of material and social life. Ascent of the capitalist form of production established money as a key trade means, which meant that a feudal way of production, which was established on a rent, began to move away in favor of market economics, which caused a decline of the social power of nobility and that meant that a crown and bourgeoisie established an alliance with a goal to link medieval partialities and to prevent feudal conflicts. Bodin's conceptualization of property and sovereignty shows an outline of that alliance, which has done a historic role in (1) establishing a centralized, internally and externally sovereign state power, (2) establishing a state territory as a uniform market and (3) substantiating a natural right of a man to private property.

Key terms: Jean Bodin, sovereignty, property, absolutism, bourgeoisie.

::UVOD

Koncept moderne države je v sodobno pravno in politično znanost vnesel temeljno razumevanje narave politične skupnosti, v kateri je svoje mesto našel, s kapitalističnim načinom produkcije materialnega in družbenega življenja navdahnjeni, poblagovljeni človek. Trije uveljavljeni konstitutivni elementi države, tj. ljudstvo, oblast in teritorij, nam predstavljajo zgolj tehnične predpogoje za to, da lahko govorimo o državi, le s težavo pa nam omogočijo vsebinsko razumevanje moderne koncipiranja države, kakršno se je pričelo vzpostavljati v obdobju med razpadom fevdalnega družbenega sistema in vzpostavitvijo meščanske oz. liberalne teorije države, ki je v zgodovini svoj zmagoviti pohod pričela z meščansko Slavno revolucijo v Angliji leta 1688. Moderna država je edinstvena konceptualna inovacija, ki se je pričela razvijati v zgodovinskih okoliščinah, katere je najbolj izrazito zaznamoval vzpon kapitalistične logike družbenega razvoja, začeni s individualizmom ter manufakturno akumulacijo kapitala. Novemu načinu produkcije je morala slediti rekonceptualizacija najprej fizičnega sveta, ki prelomno točko doseže s Kopernikovo hipotezo o heliocentrizmu, zatem človeka, ki je svojo novo identiteto črpal iz racionalističnega naravnega prava, in nato še politične skupnosti, ki je svoje temelje dobila v kontraktualistični tradiciji. Zgodovinsko obdobje v 16. stoletju je prineslo na površje absolutizem, ki je v svojem temeljnem namenu deloval za centralizacijo politične oblasti, ter za prilagoditev spremenjenemu načinu produkcije. Proces centralizacije politične oblasti je potekal v okoliščinah državljanskih vojn, ki so nastale primarno kot posledica preurejanja družbenoekonomskih razmerij med krono, plemstvom ter meščanstvom, pa čeprav so navidezno te vojne potekale pod krinko religioznih konfliktov. Religija, v tem primeru krščanstvo, je v primeru državljanskih vojn, kot to velja za državljansko vojno v Franciji v 16. stoletju, ponudila le izhodiščni povod za konflikt. V ozadju konflikta je obstajal jasen interes fevdalne oligarhije po instrumentalizaciji lastnine v politične namene. Denarno gospodarstvo je spodkopalo fevdalno ureditev, po kateri so se odvajale različne rente zemljiškim gospodom, tj. desetina ter tlaka. Meščanska ekonomika je namesto fevdalne rente vzpostavila zahteve po denarju, katerega pa je bilo potrebno zaslužiti na trgu¹. Upori in konflikti, ki so izšli iz navedenih okoliščin, so pomenili grožnjo tržnemu gospodarstvu. Absolutizem je iz tega razloga potrebno razumeti kot politično doktrino, ki je v zgodnje moderni dobi ponudilo recept za zavarovanje nastajajočih kapitalističnih družbenih razmerij. Ideje poenotenja sodstva, birokracije, vojske² ter zakonodajne in izvršilne oblasti so ustvarile neomejeno vladarjevo oblast, ki je kot svoj glavni cilj sprejela zagotavljanje družbenega reda in miru, hkrati pa, kot defini-

¹ Trgovsko pravo (*lex mercatoria*) se na podlagi naraščajočega števila mest in hitrega naraščanja kmetijske proizvodnje prične razvijati že v 11. ter 12. stoletju kot posledica zadovoljive potreb naraščajočega družbenega razreda trgovcev. To novo vzpostavljeno pravo, kapitalistično pravo *par excellence*, se je razvijalo vzporedno s fevdalnim pravom (Berman, 1983: 333–334).

² Za študijo o vlogi prisile in kapitala pri nastanku evropskih držav glej Tilly (1992).

ra absolutizem Sruk (1995: 8), spodbujala gospodarska prizadevanja meščanstva.

Kuzmanić (1996: 183–184) vsebino teorije suverenosti, preko katere je bila določena definicija moderne države, razume kot usklajeno s pogledi cerkve, znotraj katere se je ideja vrhovnosti pričela razvijati in se šele kasneje sekularizirala v posvetne namene. Dejansko Bodinovo koncipiranje suverenosti predstavlja sintezo do tedaj znanih načel iz rimskega prava ter srednjeveškega kanonskega prava, ki je bila prilagojena spremenjenemu načinu produkcije materialnega in družbenega življenja. Centralizirana fevdalna oblast po Bodinu predstavlja rešitev za frakcijske konflikte, ki so se porajali na pogon lastniških interesov cerkve in posamičnih plemiških rodbin. Le-te so se v okoliščinah državljanske vojne umetno razdelile na katoliški in hugenotski tabor. Bodinova pravno-politična misel vsebuje idejo naravne pravice do lastnine, pri čemer je koncipiranje pravičnega vladanja monarha vezano na spoštovanje zasebne lastnine podanikov. V Bodinovi pravno-politični misli že identificiramo tendenco, ki se je podrobneje sicer izoblikovala v času po 16. stoletju, po kateri se izvrševanje državne oblasti konča pri pravici do svobodne uporabe zasebne lastnine. Navedeno tendenco razumemo kot posledico oblikovanja idej v prelomnem obdobju med srednjim in novim vekom, v katerem so zato obstajale koncepcije, ki so vsebovale tako fevdalne kot tudi že moderne sledove. Za razumevanje Bodinovega absolutizma moramo analizirati obe temeljni kategoriji – suverenost ter lastnino, iz katerih bomo razbrali, na kakšen način je absolutizem branil kapitalistični način produkcije, s čimer je hkrati gradil dolgoročni interes meščanstva.

::SUVERENOST IN LASTNINA PRI BODINU

Na prehodu med srednjim vekom in moderno dobo se kot ključna politična doktrina uveljavi doktrina božanske pravice kraljev, s katero se najresneje začne spodkopavati papeški politični univerzalizem, ki je zagon dobil s t. i. investiturnim bojem iz 11. stoletja, v katerem so se kot bistvena vprašanja izpostavila tista, ki so se osredotočala na imenovanje lokalnih škofov in razpolaganje z lastnino. John Neville Figgis (1896/1965) ravno doktrini božanske pravice priznava zasluge za to, da se je lahko razvilo moderno pojmovanje suverenosti, ki v temelju prinaša emancipacijo države v odnosu do klerikalnega nadzora. Konkordat iz Wormsa leta 1122 je prinesel le začasno rešitev v obliki kompromisa, na podlagi katerega si je papež izboril status najvišjega predstavnika Boga na Zemlji, hkrati pa je cesar obdržal vsaj omejen vpliv na cerkvene zadeve. Papeška *respublica christiana* sprva ni pomenila nikakršne grožnje suverenosti posvetnega vladarja, temveč se je izkazovala za duhovnega zaščitnika vladarjeve posesti (Jurca, 2010: 11). Kohabitacija papeštva in cesarstva je delovala nadvse pragmatično, če razumemo potrebo Cerkve po zagotavljanju varnosti s strani cesarja, na katero se je Cerkev morala zanašati praktično od vzpona njenega vpliva v 4. stoletju. Papež Gregor VII., ki je v 11. stoletju načel konflikt s cesarjem Henrikom IV., se je cesarju uprl zaradi potrebe po interni krepitvi položaja papeštva znotraj Cerkve ter preprečevanja izvajanja vpliva posvetne oblasti zno-

traj Cerkve³. Idejno bistvo Gregorja VII. se je osredotočalo na svobodo cerkve (*libertas ecclesiae*), kar je pomenilo osvoboditev duhovnega telesa (*sacerdotium*) izpod nadzora laikov, ter popolno podreditev duhovnega telesa papežu. To slednje je Gregorjevo misel vodilo do osnovanja ideje o obstoju papeške monarhije (Canning, 1996: 87). Gregorjeva "papeška revolucija" je proizvedla idejo hierarhične superiornosti duhovne sfere nad posvetno in utrdila položaj papeštva kot centralizirane oblasti znotraj papeške monarhije. Razglašena je bila supremacija papeštva nad vsemi kristjani, pravna supremacija klera nad posvetnimi oblastmi pod avtoriteto papeža, kar je pomenilo, da ima papež pravico odstavljati cesarja in imeti izključno pravico odločanja pri imenovanju škofov, ki so podrejeni zgolj papežu (Berman 1983, 94). Svojevrstna nadgradnja argumentacije v prid razdelitve na duhovno in posvetno sfero pa je nastala v buli *Unam Sanctam* iz leta 1302, v kateri je papež Bonifacij VIII. utemeljil svetovno božjo oblast po dveh mečih, tj. duhovnemu, ki ga vihti papeštvo, ter posvetnemu, ki ga vihti posvetni vladar, z jasno argumentirano nadrejenostjo duhovne sfere nad posvetno. Jurca (2010, 11) sicer kot papeža, ki se je odkrito spopadel s cesarjem za zmago na bojišču, navaja papeža Inocenca IV., katerega pontifikat je trajal med letoma 1243 in 1254. Argumenti, s katerimi je papež konsolidiral lastno oblast najprej znotraj cerkvenega občestva, zatem pa utemeljeval še zahteve po posvetni prevladi, so v kasnejših stoletjih postali orožje v rokah posvetnih vladarjev pri njihovih zahtevah po absolutni oblasti. Kot osnova v teh razpravah je obema stranema služilo rimsko pravo, natančneje Justinijanova kodifikacija, ki je kot cesarsko pravo utemeljevalo absolutno oblast rimskega cesarja, in je bila zato še posebej primerna za utemeljevanje popolne prevlade, ter načela iz kanonskega prava, ki so nastala kot odgovor na zahteve posvetnih vladarjev. Doktrina božanske pravice sicer še vedno ostane v okvirih priznavanja fevdalne družbene formacije, a obenem se izkaže, da to isto formacijo kasneje pomaga rušiti. Božanska pravica je pravzaprav pravica posvetnega vladarja, da upravlja politično skupnost, ne da bi mu pri tem kdorkoli postavljala omejitve, s katerimi bi nevtraliziral njegovo oblast. Znotraj doktrine božanske pravice monarh nosi status božjega poverjenika, s čimer se konstituira monarhova legitimnost. Izvor legitimnosti vladarjeve oblasti v božji volji pomeni, da je vladar odgovoren le Bogu, nikakor pa ne množtvu podanikov, katerim vlada.

Jean Bodin v delu *Šest knjig o republiki* suverenost na začetku opredeli kot absolutno ter večno⁴ oblast države (*commonwealth*). Bodin si takšno oblast predstavlja kot pravično in suvereno oblast, ki je sestavljena iz množstva gospodinjstev in iz njih

³ V 10. in 11. stoletju so škofove, opate ter duhovnike običajno imenovali lokalni posestniki in plemiči, ki so ob tem od izbranih kandidatov pogosto zahtevali kompenzacije v obliki cerkvene lastnine. Plemstvo si je pogosto prisvajalo cerkvene dohodke od fevdalnih dajatev, s čimer so si cerkveni dostojanstveniki kupovali zaščito pred ropanjem in preganjanjem. Pritiske na kler so posamični plemiči in posestniki izvajali tudi v primerih, ko so se želeli ločiti od svojih žena in se poročiti z drugo žensko, za kar so potrebovali dovoljenje (Brundage, 1995: 31).

⁴ Večnosti Bodin ne definira konvencionalno, to je kot nekaj, kar nikoli ne preneha, temveč pomen veže na življenje konkretne osebe, ki oblast izvršuje, to je za življenja tistega, ki ima oblast.

nastale skupnosti. Kot latinski, grški, italijanski in hebrejski sinonim za suverenost Bodin navaja termine *maiestas*, *kurion politeuma*, *signoria* in *tomech shevet*, ki se uporabljajo tako za privatne osebe kot tudi za tiste, ki imajo najvišjo ukazovalno oblast v državi. V osmem poglavju prve knjige prej omenjenega dela Bodin razvije logiko suverenosti, kot jo razume in kot je, po njegovih besedah, ni razvil še nihče pred njim. Za Bodina je ključno, da ločimo med javnimi funkcionarji, ki opravljajo svoje dolžnosti začasno in v omejenem obsegu, ter javnimi funkcionarji, katerih oblast je tako časovno kot tudi pristojnostno neomejena. V navedeni distinkciji se skriva odgovor na vprašanje, kateri oblastnik je resnično suveren in kateri le opravlja vlogo skrbnika javne oblasti. Skrbniki javne oblasti delujejo po načelih političnega predstavnštva, ki se je razvilo že v času rimske republike in jih je utemeljil Cicero. Pristno suverena oblast ne more biti pozicionirana v rokah tistih, ki funkcijo opravljajo, če za to potrebujejo soglasje nekoga drugega.

Oni so zgolj upravitelji in skrbniki oblasti, dokler je ljudstvo ali knez ne zahtevata nazaj /.../ Tako kot tisti, ki nekomu posodijo neko svojo dobrino, vselej ostanejo njeni lastniki in posestniki, tako to ostanejo tudi tisti, ki dajejo oblast in avtoriteto, da presojaajo in ukazujejo, bodisi za neko omejeno in določeno časovno obdobje ali za tolikšno obdobje, ki ustreza njim⁵.

Vir zakonite posesti oblasti je vselej pri tistemu, v čigar imenu se oblast izvaja. V primeru, da bi bila absolutna oblast, ki se predaja na skrbnike, obenem tudi suverena, bi to pomenilo, da bi skrbniki oblasti le-to lahko uporabili proti knezu in bi tako nastal položaj, v katerem bi subjekt ukazoval gospodarju (Bodin, 1576/1992: 2). Suvereni vladar ima pravico po prosti presoji delegirati pristojnosti funkcionarjem, pri čemer je ključna njegova pravica, da delegirane pristojnosti vzame nazaj, kadar se mu to zdi potrebno. Suverena oblast se ne more vzpostaviti preko akta volitev ali preko kontinuiranega podaljševanja oblastnih pristojnosti, lahko pa se vzpostavi z aktom uzurpacije, to je nasilnega prevzema oblasti, kar vodi v tiranijo (Bodin, 1576/1992: 6). Bodin tu ne kaže nobene obremenjenosti z vrednotnim presojanjem konkretnih dejanj⁶. V primeru, ko vladar dobi absolutno oblast od ljudstva za čas njegovega življenja, Bodin dopušča možnost, da se takšen vladar poimenuje suvereni monarh, a je v svoji razlagi precej nerazumljiv, ko pravi, da mora vladar oblast prejeti »popolno in preprosto«, brez podobnosti z delegiranjem oblasti na funkcionarja in ne v obliki podeljene privolitve ljudstva (Bodin, 1576/1992: 6). Bodin ne pojasni konkretno, kako bi se prenos med ljudstvom in vladarjem lahko dejansko izvršil, kot to stori v 17. stoletju Thomas Hobbes, a opozori, da se ljudstvo v tem primeru samorazlasti suverene oblasti z namenom, da to oblast predajo v vladarjevo posest in jo tako položijo vanj. Bodin suvereno oblast očitno razume kot materialno lastnino, kar kaže na njegovo navezanost na civilno rimsko pravo v delu,

⁵ Bodin, J. (1576/1992): *On Sovereignty*, Cambridge, Cambridge University Press, str. 2.

⁶ Suverenost tirana je ravno tako suverena, kot je nasilna posest roparja realna, čeprav je v nasprotju z zakonom (Bodin, 1576/1992: 6).

ko le-ta obravnava zasebno lastnino in pravico do njene uporabe kot *imperium*, tj. neomejenega razpolaganja z zasebno lastnino. Ko Bodin razlaga pomen besed »absolutna oblast«, to stori s pomočjo analogije dajanja darila, s čimer nakaže razumevanje državne oblasti kot neomejene in arbitrarne. Država postane vladarjeva last, kar pomeni, da politični odnosi ne odsevajo ničesar drugega kot zgolj lastninske odnose. Posedovanje lastnine je pogoj za politično participacijo v družbi in tako predpostavlja političnost.

Ljudstvo in aristokracija v državi lahko popolno in preprosto podelita nekomu absolutno in večno oblast, s katero lahko odpravi vsakršno lastnino ali osebo in mu je na razpolago vsa država, ki jo nato lahko zapusti komurkoli želi, tako kot lahko lastnik iz svojih dobrin napravi popolno in preprosto darilo iz nobenega drugega, razloga kot iz lastne radodarnosti⁷.

Iskreno darilo je le tisto, ki s seboj ne prinaša nobenih pogojev ali omejitev. Postavljanje kakršnihkoli pogojev ali obligacij vladarju pri prenosu suverene in absolutne oblasti je nedopustno, če te konvencionalno vzpostavi ljudstvo. Vladar je odgovoren le božjemu in naravnemu zakonu, njegova oblast pa je legitimna le v toliko, v kolikor se pokori božji in naravni volji. Kot zgleda za tovrstno kreiranje suverene oblasti, Bodin navaja kronanji tatarskega kralja in karantanskega kneza, ki v ceremoniji kronanja ne izkažeta nobenih konkretnih obligacij do ljudstva. Edina vladarjeva obligacija je torej v njegovem razmerju do Boga. Bodin kot nekoga, ki je najboljše razumel absolutno oblast, navaja papeža Inocenca IV⁸, ki je kot temelje absolutne oblasti navajal običajno pravo, pri čemer posebej opozori na to, da papež ni govoril o božjem ali naravnem zakonu. Tu Bodin cilja predvsem na moč običajnega prava, t. i. salijskega zakonika (*Lex Salica*)⁹ v navezavi na prepoved spreminjanja državne oblike¹⁰, na primer iz monarhije v aristokracijo, medtem ko v primerih, v katerih se običajno pravo ne dotika temeljnih pravil o organizaciji države, vladar sme spreminjati po lastni presoji, potem ko skliče zbor vseh treh stanov, pri čemer na njihove nasvete ni vezan. Človeškemu zakonu suvereni vladar ne more biti podrejen, saj kot ugotavlja Bodin, po naravi človek samemu sebi ne more predpisovati zakonov¹¹. Bodin jasno razume zakon kot omejitve¹², ki pa suvereni oblasti ne pritiče, če želi opraviti svoje temeljno poslanstvo – dati zakon subjektom ter odpra-

⁷ Ibidem: 8.

⁸ Papež Inocenc IV. (Sinibaldo Fieschi) je papeževal v 13. stoletju, ki ga je zaznamovala politična vojna med gvelfi in gibelini – bavarsko plemiško rodbino, ki je zagovarjala deželno avtonomijo v odnosu do cesarja, in plemiško rodbino Hohenstauffen, iz katere izhaja cesar Friderik I., ki je oblast prevzel leta 1152.

⁹ Salijski zakonik je okoli leta 500 zbral frankovski kralj Klodvik I. z namenom, da bi na enem mestu zbral dotedanje znanje, ki se je prenašalo na frankovskem ozemlju iz roda v rod po ustnem izročilu.

¹⁰ V primeru kršitve salijskega zakonika ima naslednik pravico razveljaviti odločitve svojega predhodnika (ibidem: 18).

¹¹ Bodin se pri tem sklicuje na rimski rek *Nulla obligatio consistere potest, quae a voluntate promittentis statum capit* – obstajati ne more nobena obligacija, ki je odvisna od volje osebe, ki obljublja.

¹² Tako kot si papež nikdar ne zaveže rok, tako si jih tudi suvereni vladar ne more, pa čeprav bi si tega želel (ibidem).

viti neugodne zakone in jih nadomestiti z drugimi, kar pa ni mogoče, če nekdo nad njim izvaja oblast (Bodin, 1576/1992: 11). Ne samo, da zakoni, ki jih sprejme vladar, zanj ne veljajo, vsak aktualni vladar mora biti izvzet iz veljavnosti tudi v primeru zakonov, ki so jih sprejeli njegovi predhodniki. Pri tem so ključni privilegiji, ki jih je podeljeval vsakokratni monarh in se nanašajo predvsem na obdavčenje in izvajanje sodne oblasti znotraj posamičnih mest, kar se je v praksi kazalo v tem, da so posamična mesta, ki so spadala pod isto monarhijo, uživala različne privilegije, pravice in obligacije. Pri vprašanju spoštovanja zakona, za katerega je vladar prisegel, da ga bo spoštoval, se jasno izkazuje Bodinova primarna preokupacija z internimi francoskimi razmerami, ki so bile zaznamovane z državljansko vojno. Monarh v razmerju do lastnih subjektov ni zavezan k spoštovanju tovrstnih zakonov, navsezadnje je prisega samemu sebi nesmiselna, je pa zavezan k spoštovanju sprejetih dogovorov, ki jih je on osebno ali njegov predhodnik sklenil z drugim vladarjem, pa čeprav tega ni potrdil s prisego, če je za to izkazan interes (Bodin, 1576/1992: 13). Bodin jasno razlikuje med zakonom in pogodbo, pri čemer slednja vladarja zavezuje ravno tako kot subjekta, če je k temu prisegel.

Ključno je, da ne mešamo zakona in pogodbe. Zakon je odvisen od tistega, ki ima suverenost in ki lahko zavezuje vse svoje subjekte, razen samega sebe. Pogodba med vladarjem in njegovimi subjekti je vzajemna; vzajemno obvezuje obe strani, pri čemer je ena stran ne more kršiti na škodo in brez privolitve druge strani¹³.

Pogodbene obligacije obstajajo toliko časa, dokler za to obstajajo interesi vseh vpletenih strank. V okvirih zasebnega prava lahko veljavnost obligacije prekliče le sodišče, medtem ko v primerih obstoja pogodbe med monarhom in skupnostjo končni razsodnik ni sodišče, temveč naravno in božje pravo. Ko monarh presodi, da interes celotne skupnosti narekuje razveljavitev dogovorov, to lahko stori, ne da bi pri tem potreboval soglasje. Kot ugotavlja Franklin (1973: 59), bistvene razlike med zakonom, ki je bil obljubljen, in običajnim aktom sprejema zakona ni, saj sta oba odvisna od enostranske presoje monarha o tem, ali je zakon v interesu pravičnosti in javne dobrobiti. Tovrstna fleksibilnost monarhove obligacije pa je značilna le za njegovo razmerje s skupnostjo kot celoto, medtem ko se ta fleksibilnost ne nanaša na njegova pogodbena razmerja z zasebniki, katera zadevajo odplačevanje posojil, opravljenih storitev ali plačevanja blaga iz zakladniške blagajne (Franklin, 1973: 80).

Zakon je primarno odraz vladarjeve svobodne volje (Bodin, 1576/1992: 15), kar pomeni, da vladar ni vezan niti na nobena mnenja ali želje, ki mu jih posredujejo plemiški svetovalci predvsem v času, ko nov monarh zasede prestol in ima zaradi vzvišenosti nad zakonodajo neomejene možnosti v snovanju novih politični razmerij, niti ni vezan na zahteve ljudstva. Izenačevanje vladarjeve volje in pozitivnega prava historično izhaja iz rimskopravnega načela *quod principi placuit legis habet vigorem*¹⁴, ki je nastalo v času absolutne oblasti rimskega cesarja, in je bilo kodificira-

¹³ Ibidem: 15.

¹⁴ To, kar je vseh cesarju, ima moč zakona.

no v Justinijanovem korpusu¹⁵. Obstoje plemiške aristokracije v nobenem smislu ne ogroža monarhove suverenosti. Kot bistvena karakteristika suverene oblasti se tako kaže opravljanje zakonodajne funkcije brez privolitve ljudstva (Bodin, 1576/1992: 23). Ni pomembno, kako veliko moč ima nek posameznik – magistrat, grof, regent, etc.. Če je zavezan zakonom, jurisdikciji ali ukazom nekoga drugega, to pomeni, da ni suveren (Bodin, 1576/1992: 49). Suvereni vladar ne priznava nikogar nad sabo, z izjemo Boga, prav tako pa tudi ne nikogar, ki bi mu bil enakovreden. Bodinov vladar se izkazuje za človeški ekvivalent monoteistične koncepcije Boga¹⁶.

Lahko zaključimo torej, da je prvi prerogativ suverenega vladarja, da daje zakone vsem na splošno in vsakomur posebej¹⁷. A to ni dovolj. Dodati moramo brez pristanka kogarkoli drugega višjega, enakega ali nižjega od njega¹⁸.

Bodin potegne jasno ločnico med pravico (*droit*) in zakonom (*loy*), saj prva temelji na čisti pravičnosti (*equity*), druga pa na ukazovanju. Njegova definicija prava kot »ukaz suverena, s katerim izkorišča svojo oblast,« (Bodin, 1576/1992: 38) deluje docela pozitivistično, pri čemer pa Bodin s sklicevanjem na naravno pravo pozitivnemu pravu nadene omejitve. To je najbolj razvidno iz Bodinove obravnave vprašanja o zaščiti zasebne lastnine subjektov, iz katere izhaja, da niti papež niti cesar ne smeta arbitrarno zasegati zasebne lastnine subjektov. Po Bodinu arbitrarno prisvajanje lastnine ni v domeni absolutne oblasti, temveč gole sile, ki je vselej na strani močnejšega in tatov, in je na ta način v nasprotju z zakonom, ki nam ga je namenil Bog, ki »nam je glasno in jasno s svojim zakonom povedal, da je prepovedano odvzeti, ali celo zgolj hlepeti po premoženju drugih ljudi« (Bodin, 1576/1992: 39). Vladarjeva pravica ni, da deluje nepravilno. Ravno nasprotno, vladar je zavezan pravičnemu postopanju, kar se odraža tudi na način, da ne krade tuje lastnine, kar je sicer lastnost nemočnih, šibkih in strahopetnih vladarjev (Bodin, 1576/1992: 39). Upravičeni razlogi za odvzem zasebne lastnine so lahko le nakup, menjava, zakonita konfiskacija ali okoliščine, v katerih se sklepa mir s sovražnikom, ki ogroža obstoj države (Bodin, 1576/1992: 39). V tem zadnjem razlogu Bodin nakaže svojo naklonjenost javnemu interesu, ki se dviga nad zasebni interes. Najpomembnejši cilj politične skupnosti je torej v vzdrževanju državne celote, to je vladarjeve lastnine na račun lastnine njegovih subjektov. A to vladarjevo lastnino opredeljuje legitimna oblast, medtem ko zasebna lastnina ostaja posameznikom. Bodin tu citira Seneko: »Kraljem pripada oblast nad vsem, privatnim individuom pa lastnina¹⁹« in »kralj poseduje vse v oblasti, in-

¹⁵ Hkrati je rimskopravna tradicija osnovala tudi nasprotujoče si načelo od navedenega imperialnega načela, in sicer načelo, po katerem cesarjeva moč in oblast izhajata iz privolitve suverenega ljudstva – *utpote cum lege regia, quae de imperio eius lata est, populus ei et in eum omne suum imperium et potestatem conferat* (Gough, 2001: 35).

¹⁶ Bog kot vrhovni suveren zaradi svoje neskončnosti ne more ustvariti boga, ki bi mu bil enakovreden. Tako tudi vladar, ki predstavlja božjo podobo, ne more ustvariti subjekta, ki bi mu bil enakovreden. Dve neskončnosti ne moreta obstajati hkrati (Bodin, 1576/1992: 50).

¹⁷ Omenjeni partikularizem je povezan s podeljevanjem privilegijev – zakonov, ki so sprejeti za enega ali skupino posameznikov.

¹⁸ Ibidem: 56.

¹⁹ *Ad reges potestas omnium pertinet, ad singulos proprietates.*

*dividui pa v lastništvu*²⁰» (Bodin, 1576/1992: 41). Bodin to Senekovo maksimo določa celo kot normo, ki definira kraljevo monarhijo²¹, ki predstavlja nasprotje despotских monarhij, ki zaščite zasebne lastnine ne priznavajo, kar postavlja njihovo legitimnost pod vprašaj (Franklin, 1973: 84). Bodinova privrženost priznavanju pravice do zasebne lastnine se izkazuje tudi skozi njegov odnos do vpeljevanja novih davščin, za kar je predvidel obvezno potrjevanje stanov. Franklin (1973: 91) vprašanje novega obdavčenja prezentira kot edino, pri katerem je Bodin izzval absolutno oblast. Navedeni izziv pa niti ni v nasprotju z Bodinovo koncepcijo močne centralizirane monarhije, saj je ob cilju dodatnega davčnega neobremenjevanja tretjega stanu zasledoval tudi cilj odmikanja monarha z zgrešene poti fiskalne in verske politike (Franklin, 1973: 91). V Bodinovi doktrini suverene oblasti se ob očitnih razlikah nakazujejo tudi nekatere podobnosti z modernimi teoretičnimi pogodbene teorije, denimo Thomasom Hobbesom²² in celo Johnom Lockom²³, v smislu razumevanja državne oblasti kot branika instituta zasebne lastnine. Bodinov suvereni vladar je resda formalno neomejen pri izvrševanju oblasti, a kriterij pravičnosti njegove vladavine je vezan na spoštovanje zasebne lastnine njegovih podanikov. Če Bodin o spoštovanju zasebne lastnine razpravlja na ravni normativnih priporočil suverenemu vladarju, pa moderni pogodbeni teoretičniki z Lockom na čelu že osnujejo moderno naravnopravno tradicijo na temeljih pravic vsakega človeka, da se upre krivični oblasti, ki ne priznava in ne spoštuje instituta zasebne lastnine.

Monarhova legitimnost izhaja iz božje avtoritete, ki mu je oblast nad subjekti podelila, zato so po božjem in naravnem zakonu subjekti zavezani k spoštovanju njegovih odločitev. Bodin je posebno pozornost namenil varovanju zasebne lastnine, za kar je odgovoren vladar kot božji poverjenik na Zemlji. Nepravično prisvajanje tuje lastnine, ne zgolj materialne, temveč tudi žensk in otrok, je v domeni tiranske vladavine, ki je v nasprotju z učenjem preroka Samuela, in se tako odmika od ideala pravične oblasti. Monarha od tirana ločuje ravno njegovo spoštovanje naravnega prava. Tako kot mora monarh spoštovati naravno in božje pravo, tako morajo tudi njegovi subjekti spoštovati njegove zakone (Dunning, 1896: 95). V kolikor vladar skrene s poti spoštovanja božjega zakona, gre za njegov zločin proti Bogu. Ljudstvo ga pri tem ne more klicati k odgovornosti, to je zgolj v božji ingerenci. Bodin v svoji teoriji suverene oblasti odstrani vse izterljive omejitve vladarjeve oblasti, pri čemer moralne omejitve sicer obstajajo, a le-te ne predstavljajo temeljev za legitimen upor proti vladarju, saj za kršitev naravnega in božjega prava vladar ni odgovoren nikomur drugemu kot Bogu samemu (Franklin, 1992: xxiv). Vprašanje izvajanja in interpretacije naravnega in božjega

²⁰ *Omnia Rex imperio possidet, singuli dominio.*

²¹ Restrikcijo, ki jo na ta način *dominium* vzpostavlja v razmerju do *imperiuma*, je posledica Bodinovega prepričanja o tem, da temeljno družbeno entiteto predstavlja družina, ki zasebno lastnino potrebuje zaradi lastnega materialnega obstoja (Skinner, 1978: 296).

²² O Hobbesovem koncipiranju individualizma in negativne svobode glej Spruk in Lukšič (2017).

²³ O Lockovem koncipiranju lastnine glej Lukšič (2016).

prava je vprašanje razmerja med monarhovo vestjo in Bogom, ne pa razmerja med monarhom in njegovimi podaniki (Andrew, 2011: 78). Prvi prerogativ Bodinove koncepcije suverenosti je v zakonodajnem primatu. Ta predpostavlja vse druge pravice in prerogative suverenosti, zato pravzaprav obstaja zgolj en, vrhovni prerogativ in posledično enotna oblast. Kot ostale prerogative Bodin našteva odločanje o vojni in miru, vrhovno presojanje o odločitvah magistratov, imenovanje in odpoklic najvišjih funkcionarjev, določanje davkov za subjekte ter presojo o njihovi morebitni izvetosti iz plačevanja le-teh, odločanje o pomilostitvah, določanje imena, vrednosti in mere denarja ter pozivanje subjektom in vazalom k zaprisegi brezpogojne lojalnosti (Bodin, 1576/1992: 59). Po Bodinu je suverena oblast nedeljiva. Drugačna niti ne more biti po logiki, iz katere izhaja, da kakršnokoli drobljenje avtoritete predpostavlja obstoj enakovrednih entitet, ki ena drugo omejujejo in na ta način vzpostavljajo oblastna ravnotežja. Pristno suverena oblast je oblast, ki je skoncentrirana v eni individualni ali kolektivni osebi. Bodin v svoji teoriji suverene oblasti pravzaprav sporoča, da je enotnost in stabilnost države v okoliščinah obstoja družbenih razredov, ki jih je ustvaril fevdalizem, mogoča le skozi vzpostavitev oblasti, ki bo regulirala in dominirala nad vsemi enako, pri čemer je podrejenost suverenemu vladarju ključni pogoj za vzpostavitev države in državljanstva (Dunning, 1896: 91). To pa ne pomeni, da vladar v praksi odloča o vsem. Bodinu je vrednost birokracije dobro poznana, brez nje država ne more funkcionirati. Posledično je Bodin *merum imperium* razbil na dva dela – manjši del, ki ga je smel izvrševati magistrat, ter večji del, ki je pripadal vladarju. Ključno pri vsem je, da so tudi odločitve, ki jih sprejmejo magistrati, sprejete v imenu vladarjeve avtoritete.

::ABSOLUTIZEM KOT GRADNIK INTERESA MEŠČANSTVA

Absolutistična teorija in praksa, ki sta terminologijo črpala iz teorije suverenosti, predvsem tiste, ki jo je razvil Jean Bodin, sta se zgodovinsko razvili v drugi polovici 16. stoletja predvsem v Franciji, sam termin »absolutizem« pa se je v političnem besednjaku uveljavil šele v 18. stoletju, ko se je pričel uporabljati za namen retrospektivnega opisa absolutistične vladavine (Vincent, 1987: 45). Politično doktrino absolutizma lahko razumemo kot refleks na okoliščine pričetka zatona fevdalne družbeno-politične ureditve ter nastanka novega, tj. modernega pojmovanja države. Vincent (1987: 45) v absolutistični teoriji države prepozna celo izrazitejši prelom s fevdalizmom, kot pa v konstitucionalni teoriji države, ki se je razvila v kasnejših stoletjih, tj. od 17. stoletja dalje. Absolutizem je v prelomnem obdobju med koncem fevdalizma in začetkom moderne dobe ponudil teoretsko osnovo za razumevanje političnih odnosov, pri čemer je izhajal iz kritike fevdalne politične fragmentacije oz. iz kritike vzpenjajoče koncepcije oblasti, katere temeljna karakteristika je, da se oblast in moč pomikata od spodaj navzgor v smeri proti najvišji oblasti. Absolutistično koncipiranje oblasti se je nasprotno usmerilo na padajočo koncipiranje

oblasti, ki v osnovi izvrševanje politične oblasti razume kot sprejemanje in vsiljevanje odločitev s strani centralne oblastne figure²⁴. Absolutistično pojmovanje političnega se je ujemalo s takratnimi pojmovanji kozmičnega reda oz. kozmične hierarhije. Teološka pojmovanja Boga kot stvaritelja in vladarja celotnega kozmosa so se zli- la s političnimi pojmovanji vloge monarha kot edinega legitimnega vladarja na Zemlji. Absolutistični monarh ni nič drugega kot zemeljska podoba božjega odpo- slanca, ki za vladanje ne potrebuje privolitve ljudstva, kateremu vlada, tako kot tudi Bog ni vezan na nikakršna navodila ali zahteve pri kreaciji kozmosa. Edini vir pra- va je monarh, ki je odgovoren le Bogu. Absolutistična suverena oblast je predstavlja- la odgovor na praktične pomanjkljivosti fevdalizma, v katerem, kot ugotavlja Cre- veld (1999: 59), ni obstajala centralizirana javna oblast, temveč je bila oblast, ki se jo je razumelo kot zasebno lastnino, porazdeljena med večje število neenakovrednih vladarjev, ki jih je povezovala fevdalna zaprisega zvestobe. Leonid Pitamic je fevdal- no politično realnost opisal takole:

*Namesto tega (absolutne oblasti rimskega cesarja, op.) se poraja v fevdalni srednje- veski državi nešteto višjih in nižjih, torej relativnih oblasti, ki pristajajo raznim gospo- dom kot pravice in ki so med seboj s pogodbami vezane in zavarovane. Enotna oblast rimskega cesarja se razkraja na mnogo število oseb, na razno fevdalno gospodo, kralje, kneze, višje plemstvo in duhovščino, mesta, potem pa na papeža in na nemškega cesar- ja, ki se je smatral za naslednika rimskih cesarjev. Oblast knezov in kraljev v posame- znih pokrajinah se je zaradi tega zelo zmanjšala*²⁵.

Centralizacija zakonodajne dejavnosti je imela pomembne implikacije za nadalj- nji razvoj teorije države. Reinhard (2017: 60–61) ugotavlja, da so se v predmoder- ni dobi zakoni sprejemali *ad hoc*, tj. na zahtevo ali prošnjo, s čimer so se predhodni- ki moderne države odzivali na dane okoliščine, niso pa oblasti delovale samoinicia- tivno v smislu, da bi si pridržale monopol nad določanjem in poenotenjem prava njihove dežele in na ta način pričele regulirati družbene odnose. Centralizirani za- konodajni primat monarha je bil še toliko pomembnejši v okoliščinah državljanske vojne v Franciji, na katero se je v prvi vrsti odzival Bodin. Tilly (2005: 198–199) ugotavlja, da so se v Franciji najbolj množično za protestantizem odločali trgovci in obrtniki, pri čemer so protestanti po osvojitvi posamičnih mest ponavadi zaplenili cerkveno lastnino, jo prodali ali pa spremenili v javno last ter z njo odplačali javne dolgove, zato so si katoliški kralji prizadevali za zatrtje posamičnih mestnih skupno- sti, katerim so vladali protestantski oblastniki. Bodinu je v prvi vrsti šlo za ohrani- tev francoske fevdalne monarhije, pri čemer je obstanek te politične tvorbe najbolj ogrožala državljanska vojna, ki so jo poganjali partikularni lastniški interesi. Pra- gmatični Bodin je s sklicevanjem na Seneko želel predvsem zaustavitev vojaških spopadov, ki so načenjali obstoj francoske monarhije. Kralju oblast, podanikom pa lastnina je Bodinov napotek monarhiji, ki je zadel v samo bistvo razlogov za vojno

²⁴ Za študijo o vzpenjajoči ter padajoči koncepciji oblasti glej Ullmann (1961).

²⁵ Pitamic, L. (1927/2009): *Država*, Ljubljana, GV, str. 28–29.

– nadzor nad lastnino. Monarh postane osrednji garant za spoštovanje zasebne lastnine, ki predstavlja predpogoj za mirno sobivanje ljudi v politični skupnosti, katero je vedno bolj obvladoval meščanski duh časa. Nalaganje davščin resda ostaja monarhova pravica, a hkrati za izvrševanje te pravice potrebuje soglasje predstavnikov stanov. Zasebna lastnina se tako izkaže za najmočnejši omejevalni element sicer absolutistične oblasti. Po Bodinu pravičnega vladarja od tirana loči ravno izogibanje arbitrarnim posegom v zasebno lastnino. Da tovrstno poseganje ni priporočljivo, je bilo jasno tudi Machiavelliju, ki je knezu podal nasvet, s katerim je povzel človeško navezanost na lastnino:

Vendar naj vladar, ki si ne pridobi ljubezni, uredi tako, da si obenem s strahom ne nakoplje še sovraštva. To namreč, da se ga boje in ga ne sovražijo, gre prav lahko skupaj, in to zmeraj, kadar ne sega po imetju svojih državljanov in podložnikov in po njihovih ženskah. In če že mora kdaj krvavo nastopiti proti komu, /.../, vendar naj nikakor ne sega po tujem imetju, kajti ljudje prej pozabijo na očetovo smrt, kot na izgubo dediščine²⁶.

Kako razumeti povezavo med absolutizmom ter interesi meščanstva, tema dveh navidezno tako navzkrižnima elementoma? V moderni dobi se je kot izrazito meščanska politična doktrina izoblikoval liberalizem, ki se je v svojem izhodišču uprl fevdalnim ostalinam v okoliščinah vzpona kapitalistične produkcije družbenega in materialnega življenja, tj. absolutni oblasti, kakršno je osnoval Jean Bodin, privilegijem plemstva, krone in klera, ki so onemogočali preboj meščanskega interesa, predvsem pa fevdalnim sponam, ki so človeka držale vezanega na fevdalčevo zemljo, s čimer mu je bil preprečen prihod v mestna središča, kjer bi lahko prodal lastno delovno silo lastnikom manufakturnega kapitala. Z drugimi besedami bi lahko povedali, da je bil interes meščanstva v samem bistvu povezan z ločitvijo ekonomije in politike, tj. z odpravo oblastnih razmerij, ki so temeljila na fevdalno pojmovani zasebni lastnini. Pa vendar je absolutizem spodbudil politične procese, predvsem tu mislimo na centralizacijo politične oblasti ter posledično odpravo deljene suverenosti, ki so omogočili razgradnjo fevdalnega partikularizma, ki ga je skozi srednji vek pri življenju ohranjala stanovska družbena ureditev. Bodinova teorija suverene oblasti je suverenost osnovala z dveh zornih kotov, tj. notranjega in zunanjega. Notranja suverenost je pomenila predvsem vzvišenost suverenga vladarja nad ljudstvom, ki se je manifestirala skozi teokratično pojmovano legitimnost vladarja ter njegovo izvzemanje iz spoštovanja zakonov, ki so nastajali po njegovi volji, medtem ko se je zunanja suverenost nanašala na nepriznavanje katerekoli oblasti za višjo ali enakovredno na lastnem teritoriju, pri čemer je tu v ospredju vprašanje cerkvenega vpliva na posvetno oblast. Bodinovo pojmovanje zunanje suverenosti zavrača poseganje papeštva v državne zadeve, s čimer je v pomembnem momentu presegel srednjeveško podobo papeža kot vzvišenega nad posvetno oblastjo. Posebej pa sta načeli neodsvojljivosti ter nedeljivosti suverene oblasti načeli fevdalno pojmovane politične odnose. Goričar (1959: 160) navedeni načeli našteva kot prispevek k odpravi

²⁶ Machiavelli, N. (1532/2006): *Vladar*, Ljubljana, Slovenska matica, str. 78.

fevdalnega zasebnopravnega pojmovanja državne lastnine, ki je utemeljevalo prehanje oblasti z lastnino zemlje vred na vsakokratnega lastnika, ter fevdalne verzije pogodbene teorije, ki je utemeljevala skupno vladanje sizerena in vazala na temelju pogodbe²⁷.

::SKLEP

Jean Bodin je v svojem najznamenitejšem delu *Šest knjig o republiki* osnoval teorijo suverenosti, ki je bila v samem izhodišču prilagojena argumentaciji v korist absolutističnega monarha, ki bi edini lahko ohranil francosko fevdalno monarhijo. Ohraniti francosko fevdalno monarhijo je v praksi pomenilo vzpostavitev političnega obvladovanja razrednih antagonizmov, ki jih je ustvarila zmes poznofevdalne ekonomike, utemeljene na cehovskem obrtništvu, ter zgodnjekapitalistične denarne ekonomije. Friedrich Engels ravno uvedbo denarja kot splošnega menjalnega sredstva določa kot prelomno dejanje v zgodovini, s katerim je meščanstvo dobilo najmogočnejše orožje. Srednji vek denarju ni namenil pomembnejšega vpliva, saj je v temelju eksploatacija tlačana s strani fevdalca potekala skozi prisvajanje dela in proizvodov (Engels, 1884/1975: 506). Preobrat v dožemanju moči denarja se prične z razvojem meščanske trgovine, ki ni več sprejemala tlake in desetine kot menjalnega sredstva. Fevdalna renta se tako začne umikati tržno-denarni ekonomiki. Kot garant materialne eksistence je nastopil denar, ki pa ga je bilo moč zaslužiti na mestnih tržiščih. Temu se je moralo prilagoditi tudi fevdalno plemstvo, ki je tako v izhodišču izgubilo največ družbene moči. Kmečki upori so postali del vsakdana, saj je fevdalni rentnik zase zahteval vedno večji delež, tj. predvsem denarja, s katerim bi si lahko zagotovil obstanek v spremenjenih okoliščinah materialne produkcije, kar je plemstvo še dodatno izčrpavalo. Vpliv denarja na vzpon meščanstva ter zaton fevdalizma je opisal tudi Engels.

Že dolgo preden so novi topovi prebijali obzidja viteških gradov, jih je spodkopal denar; zares, smodnik je bil tako rekoč le sodni izvrševalec v službi denarja. Denar je bil veliki politični izenačevalni skobelj meščanstva. Vseposvoda, kjer je denarni odnos izpodrinil osebni odnos, denarna dajatev pa naturalno dajatev, je meščanski odnos zamenjal fevdalnega²⁸.

Ideja moderne svobode človeka se rodi v mestnih središčih, kjer se kot temeljna pravica vzpostavi pravica do zasebne lastnine. Bodinova pronicljiva ocena političnega stanja v Franciji 16. stoletja mu je narekovala oblikovanje patriarhalnega koncepta centralizirane oblasti v podobi monarha, katerega temeljno poslanstvo je, da v družbo vnese red in stabilnost, ki ju je praktično skozi celotno obdobje srednjega veka spodbijal konflikt med posameznimi fevdalnimi avtoritetami, katerih legiti-

²⁷ Za študiji o fevdalnih družbenih odnosih glej Bloch (1961) in Reynolds (1994).

²⁸ Engels, Friedrich (1884/1975): O propadu fevdalizma in nastanku buržoazije. V: Zihlerl, B. (ur.), *Karl Marx, Friedrich Engels. Izbrana dela*. Zvezek V, Ljubljana, Cankarjeva založba, str. 507.

mnost je izhajala iz izenačitve ekonomskega (lastnina) in političnega (oblast). Absolutizem je interes meščanstva lahko gradil v toliko, v kolikor je ustoličil kralja, ki je v svoji osebi združeval nedeljivo državno oblast, katera je pod svojo jurisdikcijo združila poprej razdeljene teritorialne enote, s čimer je osnovala velikanski tržni prostor, ki se je odtelej lahko svobodno pomaknil onkraj mestnih obzidij, hkrati pa je za moralni imperativ sprejel dolžnost izogibanja arbitrarnega poseganja v zasebno lastnino podanikov. Ključno znamenje suverene oblasti monarha je tudi njegova pravica, da določa višino davkov, a pri tej pravici Bodin določi poseben korektiv absolutni volji suverena vladarja v obliki potrebnega soglasja predstavnikov stanov. Na tem poudarku zaznavamo pojmovanje lastnine in državne oblasti, ki sporoča, da se domet politične oblasti ustavi, ko trči ob zid zasebne lastnine. Jean Bodin je z obema nogama stal na trdnih tleh, a z eno nogo je stal na predmoderni strani zgodovine, z drugo pa na moderni strani. Idejni implikaciji na povezovanje fevdalnih parcialnosti, iz katerih so izšle moderne nacije, ter omejenost državne oblasti z lastninskimi pravicami ga vsekakor postavljata na stran moderne dobe. Družbena stabilnost in širjenje vpliva tržne ekonomike sta dva najizrazitejša pokazatelja zmožnosti kohabitacije monarhije in meščanstva, znotraj katere se v družbeni ekvilibrij spravita politični monopol in ekonomska konkurenca. Absolutistična teorija države zatorej predstavlja epohalni kompromis med monarhijo in meščanstvom, ki je bil ustvarjen z namenom ohranitve monarhije v okoliščinah vzpona kapitalistične produkcije materialnega in družbenega življenja, a obenem tudi še prešibke moči meščanstva, da bi odrezalo fevdalno glavo – kralja.

::LITERATURA

- Andrew, E. (2011): Jean Bodin on Sovereignty. V: *A Journal for the Study of Knowledge, Politics and the Arts* 2: 75–84.
- Berman, H. (1983): *Law and Revolution*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bloch, M. (1961): *Feudal Society*. London: Routledge.
- Bodin, J. (1576/1992): *On Sovereignty*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brundage, J. (1995): *Medieval Canon Law*. London: Longman.
- Canning, J. (1996): *A History of Medieval Political Thought, 300–1450*. London: Routledge.
- Creveld, M. (1999): *The Rise and Decline of the State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dunning, W.A. (1896): »The Monarchomachs«. V: *Political Science Quarterly*, letn. 19, štev. 2, str. 277–301.
- Engels, F. (1884/1975): O propadu fevdalizma in nastanku buržoazije. V Ziberl, B. (ur.): *Karl Marx, Friedrich Engels. Izbrana dela. V. zvezek*. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 503–519.
- Figgis, J.N. (1965): *The Divine Right of Kings*. NY: Harper.
- Franklin, J. (1973): *Jean Bodin and the Rise of Absolutist Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Franklin, J. (1992): Introduction. V: Franklin, J. (ur.): *On Sovereignty*. Cambridge: Cambridge University Press, str. ix–xxvi.
- Goričar, J. (1959): *Oris zgodovine političnih teorij*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Gough, J. (2001): *Družbena pogodba: kritična študija njenega razvoja*. Ljubljana: Krtina.
- Jurca, T. (2010): *Dva meča. Novo razmerje moči med Cerkvijo in državo*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

- Kuzmanič, T. (1996): *Ustvarjanje antipolitike*. Ljubljana: ZPS.
- Lukšič, I. (2016): »Aktualnost in akutnost Lockove koncepcije lastnine«. V: *Teorija in praksa*, letn. 53, štev. 3, str. 625–644.
- Machiavelli, N. (1532/2006): *Vladar*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Pitamic, L. (1927/2009): *Država*. Ljubljana: GV.
- Reinhard, W. (2017): *Zgodovina moderne države*. Ljubljana: Krtina.
- Reynolds, S. (1994): *Fiefs and Vassals*. Oxford: Oxford University Press.
- Skinner, Q. (1978): *The Foundations of Modern Political Thought. Vol 2: The Age of Reformation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Spruk, J. in Lukšič, I. (2017): »Thomas Hobbes: od krščanskega korporativizma k individualizmu«. V: *Teorija in praksa*, letn. 54, štev. 3–4, str. 458–476.
- Sruk, V. (1995): *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja.
- Tilly, C. (1992): *Coercion, Capital and European States, AD 990–1992*. Cambridge: Blackwell.
- Tilly, C. (2005): *Evropske revolucije: 1492–1992*. Ljubljana: *cf.
- Ullmann, W. (1961): *Principles of Government and Politics in the Middle Ages*. London: Routledge.
- Vincent, A. (1987): *Theories of the State*. Oxford: Basil Blackwell.